

Branko Hrvatin, predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske

Iznimno cijenim ovu mogućnost i priliku otvoriti Konferenciju pod nazivom "Hrvatski izazovi u reformi pravosuđa i borbi protiv korupcije i organiziranog kriminala" posebno imajući na umu prisustvo najviših dužnosnika iz zemlje i inozemstva, kao i brojnih predstavnika stranih država u Republici Hrvatskoj.

Prisutnost predstavnika Europske unije, predstavnika svih triju vlasti (zakonodavne, izvršne i sudbene) ukazuje bez sumnje na značaj tema koje će biti dotaknute na ovom skupu a to su:

- hrvatsko pravosuđe i njegovi doista zahtjevni izazovi kako u svakodnevnom radu, tako i u već započetoj ali i u nastupajućoj reformi,
- neprekidna borba protiv korupcije u svim segmentima društva i
- borba protiv organiziranog kriminala.

O pojedinim aspektima iz svojih odgovornosti izreći će – doduše kratko – ali siguran sam ne zbog toga i manje sadržajna izlaganja – naš gost gospodin Olli Rehn, povjerenik za proširenje Europske unije, čelnici svih triju vlasti, ministrica pravosuđa Republike Hrvatske i Glavni državni odvjetnik.

Dopustite mi da s pozicije predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske, u ovom uvodnom dijelu naznačim samo nekoliko izabranih tema vezanih za sudbenu vlast – one koje cijenim iznimno važnima u ovom času iako svjestan (uostalom kao i svi Vi) da uz njih postoje brojne ostale isto tako važne teme koje danas neće biti obrađene.

Zato ću ovom prilikom, imajući na umu da će o nekima od ostalih, u okviru same reforme pravosuđa odnosno borbe protiv korupcije govoriti i uvažena ministrica pravosuđa gospođa Ana Lovrin kao i Glavni državni odvjetnik gospodin Mladen Bajić, izreći neke stavove o:

- sudačkoj neovisnosti i odgovornosti
- konkretnim mjerama kojima smo krenuli ka ostvarenju cilja smanjenja broja neriješenih predmeta i povećanju učinkovitosti sudova kao i za sada dostignutim rezultatima i konačno
- o borbi za suzbijanje korupcije kao stalnom procesu.

Značaj koji se daje pravosuđu u cjelini i sudbenoj vlasti podsjeća nas da niti u jednom trenutku ne smijemo zaboraviti da se baš svaki sudski postupak – od onog kojeg cijenimo malim značajem do najeksponiranijeg, prepoznaje kao iznimno značajan za pojedinca i zajednicu.

Sve one stranke koje nisu mogle ili nisu bile spremne razriješiti svoje sporove izvan sudova, kao i predstavnici državnog odvjetništva, okrivljenici i njihovi branitelji pojavljuju se pred sudom polažući vjeru u sudski postupak tražeći fer, pošteno i pravedno suđenje – razrješenje svojih sporova ili isto takav postupak i odluku o kaznenoj odgovornosti. Mnogi sudski postupci prekretnice su za daljnje živote stranaka, okrivljenika pa i zajednice.

Zato je zbog zaštite svih temeljnih sloboda i prava građana i sudska vlast opravdano – zbog takve iznimno važne funkcije – pod posebnim režimom pažnje i provjere i kritike domaće, ali sada i strane stručne, političke i opće javnosti.

Želim zato, u ovoj prilici ukazati na temeljna obilježja i vrijednosti sudaca i sudačke dužnosti koju sudbena vlast nastoji i nastojati će razvijati, a to su upravo ranije spomenuti:

- neovisno i nepristrano sudstvo
- sudačka odgovornosti i
- stručnost sudaca

Često pitanje s kojim se susrećemo pogađa u samo srce sudbene vlasti, je izraženo u pitanju – "Jesu li sudačka neovisnost i sudačka odgovornost pojmovi koji se isključuju ili upravo naprotiv ne mogu opstati jedno bez drugoga?"

Sudbena vlast mora biti i ona jest neovisna vlast, a suci neovisni i nepristrani.

Sudačka neovisnost, međutim, ne znači i neodgovornost za postupke i rad, ona ne daje pravo i mogućnost arbitrarnog odlučivanja.

Od sudaca se, bez kompromisa u bilo čemu, zahtjeva odlučivati bez ikakvog pogodovanja bilo kome, odlučivati bez osobne naklonosti, ali i suditi bez straha i utjecaja iz bilo kojeg izvora.

Kad se tako govori o neovisnosti sudbene vlasti – sudaca, prvenstveno se ukazuje na neovisnost i isključenje mogućeg utjecaja drugih dviju vlasti (zakonodavne i izvršne) na sudsku ali valja jasno upozoriti da takva neovisnost koja uključuje bitno određenje – da nitko ne može niti smije utjecati na odlučivanje sudaca u predmetima u kojima odlučuje – uključuje i neovisnost od utjecaja koji se želi ostvariti

- kroz mišljenje sredine u kojoj sud djeluje
- kroz medije
- kroz političke stranke ili bilo kakvog utjecaja od strane interesnih grupa bilo koje vrste.

Ponavljam, takva neovisnost ne znači i neodgovornost kroz pravo arbitrarnog odlučivanja.

Naprotiv, vezana uz sudačku odgovornost znači da mi suci svoje odluke donosimo i trebamo donositi izvan svakog utjecaja – samo i jedino na temelju zakona i onih činjenica koje utvrđujemo i cijenimo u skladu sa zakonom.

Znači to da suci za svoju odluku moraju dati jasne razloge koje se temelje na zakonu i za koje svaka stranka pa i šira javnost može i mora znati da se upravo na temelju određenih činjenica sudilo i zašto je sud sudio tako u konkretnoj stvari.

Dakle, takva sudačka odgovornost se temelji i izražava kroz dužnost suditi kroz zakonske razloge i znati i moći izreći takve razloge za konkretnu odluku.

To jest **prvi uvjet** ali ne i jedini uvjet koji će spriječiti skrivanje iza sudačke neovisnosti radi pokušaja skrivanja počinjenog neetičkog ponašanja suca ili u najtežem slučaju i kaznenog odnosno stegovnoga djela.

U listopadu smo donijeli Kodeks sudačke etike koji će svojim primjenom omogućiti utvrđenje onih ponašanja koja nisu prihvatljiva za ovako časnu i odgovornu dužnost, a ne nalaze se u sferi kaznene ili stegovne odgovornosti sudaca i za koje do sada nismo imali transparentne mehanizme koji mogu neposredno utjecati na karijeru (napredovanje i slično) suca i pored toga što ponavljam po svojoj težini nisu u domeni stegovne ili kaznene odgovornosti.

Želim ovdje jasno izreći da suci nikada nisu zahtijevali niti će zahtijevati zaštitu izvan ovih standarda koji su nužni radi omogućavanja obnašanja dužnosti upravo na gore navedeni način (**neovisno**) i radi sprječavanja bilo kakvog nedopuštenog utjecaja ili prijetnje.

Kada to govorim mislim na institut imuniteta koji će neprijeporno valjati **preispitivati i uskladiti**, ali ponavljam pri tome osiguravajući sve već međunarodnim dokumentima utvrđene i provjerene standarde i pravila. Dakle, ne zahtijevajući veću, ali niti manju zaštitu koja nije tu zbog osobe – suca – već zbog osiguranja upravo navedene neovisnosti.

Ono što se u javnosti nažalost često zaboravlja jest da suci ne smiju biti razriješeni ili kažnjeni zbog tzv. bona fide greške – za to postoji sustav pravnih lijekova. Ali, količina grešaka koja dovodi do jasnog zaključka o nesposobnosti uredno obnašati sudačku dužnost jest i biti će razlogom i takve odgovornosti sudaca pod uvjetima postojećih propisa, ne dirajući pri tome u pravo na odluku i davanje razloga.

Kada govorimo o reformi pravosuđa neprijeporno je da je ona nužna i predsjednik Vlade i ministrica pravosuđa govoriti će o njoj s pozicije izvršne vlasti čija je dužnost osigurati njezinu provedbu konkretnim reformskim mjerama.

Međutim, i prije i za vrijeme provedbe konkretnih reformskih poteza sudbena vlast mora preuzeti na sebe dužnost i odgovornost za maksimalno učinkovito djelovanje sudova i sudaca.

Zato smo utvrdili jedan od najbitnijih ciljeva - smanjenje broja neriješenih predmeta uopće, ali i s posebnim naglaskom na djelotvornom rješavanju tzv. starih predmeta – onih koji se duže vrijeme nalaze u postupku pred našim sudovima – što je nedopustivo i ne može se opravdati bez obzira na sve objektivne razloge koji su postojali a odnose se primjerice na nedostatak sudačkoga kadra, iznimno loše materijalne uvjete rada i slično.

Ostvarenje toga cilja – u okviru svojih ovlasti i odgovornosti moraju izvršiti suci u što kraćem roku (pri čemu valja biti realan) ulaganjem većih napora ali i boljom organizacijom posla, stručnim usavršavanjem, stalnim praćenjem konkretnih rezultata i drugim mjerama.

Vrhovni sud Republike Hrvatske je za ostvarenje toga cilja sačinio poseban program stalnog praćenja upravo u rješavanju starih predmeta po sudovima, ali i sucima, dajući time mogućnost predsjednicima sudova pratiti i organizirati rad u sudovima upravo u odnosu na takve predmete.

Želim naglasiti da se pri tako postavljenom cilju rješavanja starih predmeta i ubrzanja sudskih postupaka ne propušta pratiti kvalitetu sudskih odluka koja nije niti smije biti niža od one koja se redovito zahtijeva.

Dakle, u sustav praćenja rješavanja starih predmeta ugradili smo i praćenje kvalitete odluka u njima.

Nema sumnje da samo učinkovitim, ali i uvijek kvalitetnim radom i odlukama možemo vratiti i konačno zadržati povjerenje u sudbenu vlast u cjelini.

Svjedoci smo pri tome sve češćih komentara sudskih odluka i želim odmah izraziti osobno stajalište da nisam protiv komentara sudskih odluka koje se temelje na objektivnom i stručnom praćenju i izvješćivanju o sudskim postupcima i u njima donesenim odlukama.

Nepriistranim i potpunim ali i stručnim izvješćivanjem ostvaruje se jedna od važnih uloga medija – da u svakom trenutku pruže javnosti mogućnost provjere osigurava li sudbena vlast svojim građanima u konkretnim slučajevima pravo na pošteno suđenje od strane nepristranog, stručnog i neovisnog suca.

Ali neobjektivnim, nepotpunim i nestručnim izvješćivanjem – onim u kojem se zastupa samo jedna strana, neprimjerenim jezičnim izričajem, stvara se određena percepcija – znamo kakva i pitanje je želimo li i o ovoj odgovornosti javno progovoriti ili se bojimo snage medija.

Zato samo kvalitetnim odlukama, sudački odmjerenim, odlučnim i s jasnim razlozima mogu se stvoriti temelji vjere u sudačku nepristranost i stručnost. Zato kvaliteta navedenih odluka neće biti marginalizirana.

Iako u ovakvom izlaganju brojevi možda i nisu poželjni valja ukazati da smo promatrajući stanje neriješenih predmeta u prosincu 2004. prema stanju na dan 1. studenoga 2006. smanjili broj neriješenih predmeta za – rekao bih čak – 29,34% (sa 1.637.698 neriješenih predmeta na sada 1.157.115 neriješenih predmeta) – razlika od sigurno 480.583 nije mala niti zanemariva.

Od početka akcije na rješavanju ovršnih predmeta, što predstavlja isto tako oživotvorenje reforme, bitno je smanjen broj ovršnih predmeta, tako da je stanje 1. listopada 2005. iznosilo 574.522 ovršna predmeta u radu, dok je stanje na dan 1. listopada 2006. 220.206 neriješenih predmeta. Pri tome smo u prvih devet mjeseci ove godine zaprimili priljev od čak 190.000 novih predmeta.

U odnosu na rezultate rada sudaca u općinskim sudovima da je za 35% smanjen broj neriješenih predmeta uspoređujući razdoblje od 31. prosinca 2005. do 1. listopada 2006.

Uz to smanjen je bitno broj neriješenih starih predmeta (starijih od 3 godine) u kaznenoj grani sudovanja – za gotovo 50% u odnosu na stare predmete s kojima smo krenuli u siječnju 2006. (od 15.159 predmeta započelih pred tri ili više godina riješeno je 7.653 ili 49%).

Rezultati rješavanja starih predmeta u građanskoj grani sudovanja (u kojoj su već tradicionalno veliki zaostaci u starim predmetima) slabiji su.

Međutim, i pored evidentno bitnog napretka u ovom razdoblju ne mogu biti u potpunosti zadovoljan jer ostaje još uvijek znatan broj neriješenih starih predmeta.

Zato sam naglasio i ponavljam da će (pored svih reformskih mjera) biti potrebno uložiti iznimne napore sudaca jer imajući na umu stalno prisutan visoki priliv predmeta samo takvim pristupom mogu se istovremeno (i u relativno kontroliranom vremenu) ostvariti i smanjenje broja neriješenih predmeta a pri tome rješavati upravo stare zaostale predmete – one koji očito zahtijevaju iznimnu stručnost i veliki rad u njihovu rješavanju.

Zašto smatram da imam pravo i pozvati i očekivati takav dodatni napor sudaca?

Zato što već sada veliki broj sudaca ulaže takve napore prepoznajući bitno obilježje sudačke dužnosti – da je njezino obnašanje i čast i dužnost.

Oni koji se ne mogu uklopiti u takav pristup vrlo će brzo kroz praćenje njihova rezultata ukazati na sebe.

Stalnim zajedničkim radom sa predsjednicima visokih i županijskih sudova (do sada od početka moga mandata održana su tri takva radna sastanka) osiguravamo stalan nadzor nad provedbom ovog plana, stalnu evaluaciju ostvarenih rezultata kao i planiranju budućih ciljeva.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, uz to prati i provedbu novog pravnog sredstva koje je Zakonom o sudovima uvedeno u nadležnost sudova – radi zaštite prava na suđenje u

razumnom roku (odredbe članaka 27. i 28.) nastojeći osigurati da ovo pravno sredstvo postane djelotvorno u odnosu na prekomjernu duljinu postupaka.

Korupcija

Sudbena vlast ima u odnosu na sam Nacionalni program i konkretne planove njegove provedbe barem dvojaku ulogu – zadatak:

Prvi – konkretnim se akcijama odrediti prema toj negativnoj pojavi bez obzira u kojem se ona obliku pojavi ili se već javlja u bilo kojem dijelu sudbene vlasti, sprječavati je i otkrivati je i konačno kažnjavati je.

Drugi – brzo i učinkovito djelovati kroz postupke pred sudovima u onim predmetima u kojima se odlučuje o konkretnim slučajevima prijavljenih i optuženih počinitelja kaznenih djela korupcije.

Vrhovni sud Republike Hrvatske je na svoj Općoj sjednici prihvatio utvrđene zadaće iz Nacionalnog programa suzbijanja korupcije 2006-2008., koji je usvojen na sjednici Hrvatskog sabora održanoj 31. svibnja 2006. i kroz svoj "program mjera" u provedbi nacionalnog programa odredio konkretne zadaće.

U ovoj prilici naglašavam one koje su povezane s mjerama koje sam samo ukratko spomenuo, a odnose se na smanjenje broja neriješenih predmeta i povećanje ažurnosti sudova i koje trebaju osigurati i stvaranje uvjeta za uklanjanje onih tamnih zona u kojima se zbog velikog broja predmeta i tolerantnog odnosa prema dužini trajanja postupaka stvaraju okolnosti za pojavu korupcije i njezino uspješno prikrivanje, ali svakako i za stvaranje percepcije o korupciji u ovom značajnom segmentu.

Smanjenjem broja neriješenih predmeta i uspostavljanjem standarda trajanja postupaka stvoriti će se uvjeti za maksimalnu mogućnost uočavanja nepravilnosti što je već samo po sebi preduvjet koji će omogućiti prevenciju i suzbijanje korupcije.

Ne dirajući u sudačku neovisnost moramo osigurati djelotvorne mehanizme sprječavanja do sada, cijenim nedopustive tolerantnosti u odnosu na dužinu trajanja postupka.